

Debatt

ELISABETH HOLM:

Kärnenergin

Debatten om kärnenergin tycks i väsentliga stycken vara baserad på två irrationella företeelser, nämligen rädsla för det okända och romantiska drömmar om lågenergisamhällets välgång.

Det är båda begrepp som under sekler engagerat människor. Rädslan tycks vara inbyggd i den mänskliga naturen. "Tillbaka till naturen" — filosofin känner vi från återkommande filosofiska strömningar både före och efter Rousseau. Märkligt nog har människor dock alltid övervunnit såväl rädsla som nostalgiska drömmar, och tekniken har ständigt erbjudit nya plattformar att arbeta från.

Under den gångna julhelgen har vi via TV:s nyhetsredaktion fått veta att kärnkraftverk producerar plutonium, som kan användas till atombomber. Detta är ingenting nytt för dem som är insatta i kärnkraftproblematiken. Risker skall ingalunda negligeras, även om det inte är så helt enkelt att göra atombomber av "kraftverksplutonium" som man gärna vill framställa saken i massmedia. Det är en annan isotop av plutonium än den, som kraftverken producerar som avfall, som kan användas till atombomber. Det går alltså inte att med någon sorts kokboksrecept göra atombomber i garaget, som ibland har gjorts gällande. Men risken är allvarlig nog ändå.

Vad som förvånar är den slutsats man drar av plutoniumrisken, nämligen att vi därför inte skall ha kärnenergi i Sverige. Det är att förnekla på ett sätt som gränsar till ansvarslöshet.

Risken för framställning av atombomber ur så kallat "kraftverksplutonium" är naturligtvis särskilt påtaglig i stater med instabila regimer som tillika är politiskt omogna. Att även omdömeslösa och hänsynslösa terrororganisationer skulle kunna komma över plutonium måste betraktas som en allvarlig risk. Atombombframställning i länder som inte skrivit under FN:s provstoppsavtal kan endast med svårighet kontrolleras.

Utvecklingsländernas ökande tillgång till energi är emellertid en förutsättning för att

dessa länder skall ha möjlighet att nå en standard jämförbar med industriländernas. Utländernas jordbruksproduktion kräver effektiva gödningsmedel, som i sin tur kräver energi för sin framställning. Detta tycks mig vara betydligt viktigare faktorer att ta med i den allmänna debatten om energin än det verklighetsfrämmande resonemanget om ett svenskt "tillbaka till naturen"-samhälle.

Oljepriserna har flerdubblats på senaste året, vilket drabbat utländerna särskilt hårt. De oljeproducerande länderna ökar sina inkomster och kan med lätthet diktera villkor, antingen dessa kommer att gå ut på höjda priser eller begränsade leveranser. Oljan är ett kapital som producentländerna har råd att spara på. För sitt fortsatta framåtskridande kan utländerna tvingas producera sin egen energi i kärnkraftverk och tillförs därmed den teknik och den kunskap, som gör det möjligt att ur avfallsplutonium framställa atombomber. Med hänsyn till den politiska instabilitet, som råder i många utländer, är detta ett hot mot mänskligheten, som måste tas på allvar.

Den svenska energidebatten har alltför mycket kretsat kring de risker en svensk kärnkraftproduktion skulle ha inom landet. Man har inte sett ut över gränserna. Energi-problematiken kan inte begränsas till ett enda land. Det är ett globalt problem både vad gäller tillräcklig produktion och de risker som är förenade därmed.

Att basera en framtida svensk energipolitik på ett fortsatt oljeberoende skulle av flera skäl innebära en alltför kortsiktig bedömning. Det kommer även i framtiden att vara olja från Mellanöstern som blir dominerande på marknaden. Sovjetunionen är visserligen en av världens största producenter av olja, men dess möjlighet och vilja att leverera olja till andra länder kan begränsas av politiska hänsyn i lika hög grad som OPEC-ländernas.

Det ligger också något utomordentligt motsägelsefullt i att de oljeproducerande länderna själva, t ex Iran, planerar en kraftig kärnkraft-

uppbyggnad.

Att mot denna bakgrund Sverige skulle öka sitt oljeberoende kan inte vara en framsynt politik. Det är det självfallet inte ur nationell synpunkt. Ur internationell är det ansvarslost. Om Sverige menar allvar med sin solidaritet med u-länderna måste vi bidra till deras energiförsörjning genom minskad egen oljekon-

sumtion. En svensk energiförbrukning baserad på ökat oljeberoende skulle motverka en sänkning av oljepriserna, som torde vara en förutsättning för u-ländernas utveckling. Riskerna ökar för en uppbyggnad av kärnkraftverken runt om i de nya staterna och därmed ökar för närvarande riskerna för mänskligheten.